

שבת פרק שבעה עשר כל הכלים

(שבת קכב, ב)

משנה :

כל הכלים (שיש להם דלתות, כגון שידה תיבה ומגדל) ניטלין בשבת ודלתותיהן (שיש להם בצדן ניטלין) עמהן, אף על פי שנתפרקו (הדלתות מן הכלים) (בשבת), שאינן דומיין לדלתות הבית (שאין ניטלין), לפי שאינן מן המוכן (לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל, שאינן כלי, אבל אלו - הן כלי אגב אביהן).
נוטל אדם קורנס (מרטי"ל [פטיש, מקבת]) לפצע בו את האגוזין, קרדום - לחתוך בו את הדבילה (מאחר שעשאה עיגול - עבה היא מאד, וקשה כגבינה, וצריך קרדום לחותכה), מגירה (כעין סכין, ויש בו פגימות הרבה) - לגור בה את הגבינה (לחתכו ולחלקו, לפי שממהרת לחתוך דבר עב), מגריפה (וודי"ל [כלי לגרוף גחלים]) - לגרוף בה את הגרוגרות (מן החביות), את הרחת (פאל"א [כעין את רחב]) ואת המלגז (כמין עתר, שקורין פורק"א [קלשון, מלגז], של ברזל, ולו שלש שיניים, ומהפכין בו קש בגורן) - לתת עליו (מזונות) לקטן, את הכוש (פלך, פושי"ל) ואת הכרכר (ראי"ל [מקל עץ המסייע להעברת חוט הערב באריגה]) - לתחוב בו (לאכול בו תותים וכל פרי רך), מחט של יד (מחט קטן שתופר בו בגדים) - ליטול בו את הקוץ, ושל סקאים (מחט גדולה שתופרים בה שקים) - לפתוח בו את הדלת (מי שאבד מפתחו).

גמרא :

כל הכלים ניטלין ואף על פי שנתפרקו בשבת, ולא מיבעיא בחול (קא סלקא דעתך זאף על פי שנתפרקו' - אבשבת דקתני רישא קאי, ומשמע אף על פי שנתפרקו היום מותרים ולא מיבעיא אם נתפרקו מאמש) ? אדרבה, בשבת - מוכנין על גבי אביהן, (מאי זאף על פי' שייך למתני? הא ודאי נתפרקו בשבת איכא למישרי, משום דכי קדיש יומא הוו מוכנין לטלטל אגב אביהן) בחול - אין מוכנין על גבי אביהן!
אמר אביי, הכי קאמר: כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן, אף על פי שנתפרקו בחול - ניטלין בשבת (זאף על פי' - לא ארבותא דנתפרקו בשבת קאי, אלא ארבותא דנתפרקו או בחול או בשבת קאי, ולא מיבעיא כשהן מחוברין).

תנו רבנן: 'דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל - נוטלין (משמע מסלקין אותן בשבת מציר שלהן), אבל לא מחזירין; ושל לול (בנין העשוי לתרנגולין) של תרנגולים - לא נוטלין ולא מחזירין (כדמפרש ואזיל: חזרתו - בנין ממש הוא, וסילוקו - סתירה גמורה היא)'. בשלמא של לול של תרנגולים - קסבר: כיון דמחברי בארעא - יש בנין בקרקע, יש סתירה בקרקע; אלא של שידה ושל תיבה ושל מגדל מאי קסבר (שמחזיר סילוקו ואוסר חזרתו)? : אי קסבר יש בנין בכלים (וחזרתו = בנין) - (על כרחיך אם יש בנין) יש סתירה בכלים (ואמאי נוטלין?), ואי אין סתירה בכלים - אין בנין בכלים!
אמר אביי: לעולם קסבר יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים - ו'שניטלו' קאמר (והכי קאמר: דלת של תיבה שידה ומגדל שניטלו - אין מחזירין).
אמר לו רבא: [שתי תשובות בדבר]: חדא: ד'ניטלין' קתני, ועוד: מאי 'אבל לא מחזירין' (כיון דלא תנא 'נוטלין', לא שייך למיתני 'אבל')?
אלא אמר רבא: קסבר אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים (הלכך נוטלין), ו (ומיהו אין מחזירין) = גזירה (מדרבנן) שמא יתקע (בחזקה בסכין ויתדות, והוה ליה גמר מלאכה, וחייב משום מכה בפטיש).

נוטל אדם קורנס [לפצע בו את האגוזין].

אמר רב יהודה: קורנס של אגוזין (המיוחד) לפצע בו את האגוזין (הוא דקתני מתניתין דנוטלין אותו למלאכתו, משום דעיקרו למלאכת היתר), אבל של נפחין (דעיקרו למלאכת איסור) - לא; קסבר: דבר שמלאכתו לאיסור - אפילו לצורך גופו (שגופו צריך עוד למלאכה אחרת של היתר) אסור (אין מטלטלין אותו לאותה מלאכה, וכל שכן אם אין צריך לגופו אלא לפנות מקומו, דאין מטלטלין).
אמר ליה רבה: אלא מעתה, סיפא, דקתני 'ואת הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן', רחת ומלגז מי מייחדי ליה לקטן (בשלמא כוליה הני דמתניתין איכא לאוקמא בעשוין ומיוחדין לכך - בר מהני, דליכא דעביד להו להכי)?
אלא אמר רבה: קורנס של נפחין לפצע בו האגוזין. קסבר:

(שבת קכג, א)

דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו (אם צריך בשבת לגופו של מלאכה אחרת של היתר) - מותר.

איתיביה אביי לרבה (תוספתא שבת פ"ג מ"ז): 'מדוכה (שדוכין בה שום), אם יש בה שום - מטלטלין אותה (אגב השום), ואם לאו - אין מטלטלין אותה' (כגון לישב עליה, כיון דעיקר מלאכתו לשחיקה, דהיא מלאכת איסור משום טוחן)!

אמר ליה: הא מני - רבי נחמיה היא, דאמר: 'אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו (תשמיש המיוחד לו)'.¹

איתיביה: (בביצה פ"א מ"ה) בית שמאי אומרים: אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר, ובית הלל מתירין). ושויין (בית שמאי ובית הלל שנחלקו בנוטלין את העלי לקצב עליו בשר ביום טוב), שאם קצב עליו בשר (שעשה לצורך שמחת יום טוב) - שאסור לטלטלו (דהאי דקשרו בית הלל - משום שמחת יום טוב קשרו, אלמא משום דעלי מלאכתו לאיסור לכתישת טרגיס וטיסני וקליפת עצים לעבד בהן עורות - אסור)!

סבר לשנויי ליה 'כרבי נחמיה'; כיון דשמעה להא דאמר רב חיננא בר שלמיה משמיה דרב: 'הכל (רבנן דאיפלגו אדברי נחמיה) מודים בסיכי, זיירי, ומזורי (בסיכי זיירי ומזורי - כלי צבעין הן, ורבינו הלוי פירש: כלי אורגין; סיכי הן עמודין, זיירי הן קנים שבשתי, ומזורי - כובד עליון ותחתון; וראשון נראה לי, ד'זיירי' לשון עוצרים הן, כמו 'מעצרתא זיירא' (עבודה זרה ט, א)) דכיון דקפיד (האומן) עליהו (שלא יתלכלכו ושלא יתעקמו) - מייחד להו מקום (= מקצה להן בידים)', הני (עלי ומדוכה) נמי מייחד להו מקום.

איתמר: רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: קורנס של זהבים שנינו (אף על פי דקפיד עליה קצת: שצריך שיהא חלק לרדד טטין, אפילו הכי - כיון שמתקן על ידי הכאה שמכה על הסדן - לא מקצי ליה, וכל שכן של שאר נפחים, כרבה); רב שמן בר אבא אמר: קורנס של בשמים (לשחוק בו) שנינו.

מאן דאמר דבשמים - כל שכן דזהבים; מאן דאמר של זהבים - אבל דבשמים קפיד עליהו (שלא ימאס).

ואת הכוש ואת הכרכר [לתחוב בו].

תנו רבנן (תוספתא שבת פ"ט מ"י [ליברמן]): 'פגה (תאנה שלא בשלה כל צרכה, וטומנין בתבן להתבשל, ותבן - מוקצה הוי, לטיט) שטמנה כתבן, וחררה שטמנה בגחלים, אם מגולה מקצתה (שיכול לאוחזה במקום המגולה, דאפילו טלטול מן הצד ליכא, שאין צריך להגביה התבן אלא מגביה מקום המגולה, והתבן נשמט ונופל) - מותר לטלטלה, ואם לאו - אסור לטלטלה; רבי אלעזר בן תדאי אומר: תוחבין בכוש או בכרכר והן מנערות מאליהם'; אמר רב נחמן: הלכה כרבי אלעזר בן תדאי.

למימרא דסבר רב נחמן טלטול מן הצד לא שמיה טלטול? והאמר רב נחמן: האי פוגלא (צנון תלוש שהטמינו בארץ ונתגלה ראשו), מלמעלה למטה (אם היה העליון שלה למעלה והקצר למטה, וכשהוא שולפה - חולצה מעליון שלה לתחתון שלה, ורוחב הצנון למעלה) - שרי (מותר, דליכא טלטול לעפר כלל, שהרי נתגלה ראשו), ממטה למעלה - אסיר (שמזיז עפר, לפי שהגומא קצרה מלמעלה, ורוחב הצנון מלמטה, ואף על גב דטלטול עפר מן הצד הוא: שאינו אוחז ממש בידו)!

הדר ביה רב נחמן מההיא.

מחט של יד ליטול בה [את הקוץ, ושל סקאים - לפתוח בו את הדלת].

שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף: ילמדנו רבינו, מחט שניטל חררה (חור שלה) או עוקצה (פויינט"א [חודה]) מהו (לטלטלה)? מי בטל תורת כלי מינה, או לא?

אמר ליה: תניתוה: 'מחט של יד ליטול בה את הקוץ': וכי מה איכפת ליה לקוץ בין נקובה לבין שאינה נקובה?

איתיביה: 'מחט שניטל חררה או עוקצה - טהורה'!

אמר אביי: טומאה אשבת קרמית? טומאה - כלי מעשה בעינן (שמעשה שלו קיים), לענין שבת - מידי דחזי בעינן, והא נמי חזיא למשקלא בה קוץ.

אמר רבא: מאן דקמותיב - שפיר קמותיב, מדלענין טומאה לאו מנא הוא - לענין שבת נמי לאו מנא הוא.

מיתיבי: 'מחט, בין נקובה בין שאינה נקובה - מותר לטלטלה כשבת, ולא אמרו 'נקובה' (להיות תורת כלי עליה יותר משאין נקובה) אלא לענין טומאה בלבד' (וקא סלקא דעתך דבנטל חור שלה קאמר: דלענין טומאה בטל שם כלי מינה, ולטלטול שרי)!

תרגמא אביי אליבא דרבא: בגולמי עסקינן (גולמי מחטין העומדות לניקב, דנקובה - נגמרה מלאכתה, ושאינה נקובה - אינה נגמרה מלאכתה; הלכך לענין טומאה - הוא דלא הוי כלי, אבל בטלטול - שריא, דחזי לקוק): זימנין דמימלך עלייהו (ולא נקיב לה) ומשוי להו מנא (כמות שהיא, ולנטיילת קוק), אבל היכא דניטל חררה או עוקצה - אדם זורקה לבין גרוטאות (שברי מתכות; אדם זורקה לבין גרוטאות ובטל שם כלי מינה).

אסובי ינוקא (להחליק סדר אבריו, כשהוא נולד אבריו מתפרקין, וצריך ליישבן): רב נחמן אסיר ורב ששת שרי.

אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? - דתנן: 'אין עושין

(שבת קכג, ב)

אפיקטוי זין בשבת' (להקיא: שותה משקים ומקיא, ולא לרפואה, אלא להריק את מעיו שיוכל לאכול ולשתות [היום] הרבה, כדאמרינן בפרק 'חבית', ואף על גב דלא גזור בה משום שחיקת סממנין - דהא לאו לרפואה היא - אסור, משום דמתקן גברא)!

ורב ששת?

התם לאו אורחיה, הכא אורחיה (והרי הוא כמי שמאכילו ומשקהו).

אמר רב ששת: מנא אמינא לה? - דתנן: 'מחט של יד ליטול בה את

הקוק' (אלמא תקוני גברא במידי דלאו לרפואה, דליכא משום שחיקת סממנין - שרי)!

ורב נחמן?

התם פקיד (הקוק הזה אינו מחובר בו, אלא מופקד ונתון שם, והוצאה זו אינו תיקון), הכא - לא פקיד (ודמי למלאכה: שמסדרן ומכניסין למקום חבור).

משנה:

קנה של זיתים (זיתים, לאחר מסיקתן - צובר במעטן, ושמן מתאסף בתוכו, ונוח לצאת, ויש לו קנה להפכן בו ולבדוק אם כמרו כל צרכן, ומגיע לבית הבד), אם יש קשר בראשו (כעין פקק של קנה קולמוס) - מקבל טומאה (דכלי הוא, לפי שעב בראשו קצת [ואינו נחשב לפשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה]), ואם לאו (לא דמי לכלי) - אין מקבל טומאה; (ובגמרא מפרש לה: בין כך ובין כך ניטל בשבת).

גמרא:

אמאי? פשוטי כלי עץ הוא (כי יש בו קשר בראשו, נהי נמי דקשר משוי ליה מנא - מיהו פשוטי כלי עץ הוא, שאפילו חלול הוא - אין חללו עשוי לקבל כלום), ופשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה! מאי טעמא? - דומיא דשק בעינן. תנא משמיה דרבי נחמיה: 'בשעה שמהפך בזיתים - הופכו ורואה בו (בחלל ראשו; שמשתיר שם על ידי שהוא פקוק בקשר מן השמן הזב מן הזיתים, ובדק בו אם הגיעו לעצור, וזו היא לו קבלה בחלל שלו, ואם לאו - שאין קשר בראשו - אין השמן נראית שם, מפני שאינו פקוק וכולו חלל, הלכך לאו לקבל הוא עשוי, והוי פשוטי כלי עץ, ובין כך ובין כך - ניטל בשבת, דהא כלי הוא להפוך בו זיתים)'.
משנה:

רבי יוסי אומר: כל הכלים ניטלין, חוץ מן המסר הגדול (מגירה גדולה שעשויה לקצוק קורות) ויתד של מחרישה (הוא כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה; קולטר"א; בלעז, דהנך קפיד עלייהו, ומייחד להם מקום, דלא חזו למלאכה אחרת).

גמרא:

אמר רב נחמן: האי אוכלא דקצרי - כיתד של מחרישה דמיא (אוכלא דקצרי - כלי נחושת העשוי כנפה נקבים נקבים, והוא של כובסים, ונותנו על הבגדים ומזלף בו המים עליהן, ויש מפרשים: שמגמדין מוגמר מתחתיו, והבגדים מונחין עליו ומתגמדין דרך הנקבים). אמר אביי: חרבא דאושכפי (סכין של רצענין), וסכינא דאשכבתא (סכין של בית המקולין שהקצבין מקצבין בו בשר), וחצינא (דולור"א [מין גרזן רחב]) - דנגרי - כיתד של מחרישה דמי (כל הני קפדי עלייהו משום דמפגמי, ומקצי להו בידים).

תנו רבנן [תוספתא שבת פ"ד מ"א [ליברמן]]: 'בראשונה (ולקמן אמרינן דבימי נחמיה בן חכליה בבית שני גזרו על טלטול כל הכלים, כדי לגזור גדר להחמיר באיסורי שבת, מפני שהיו מקילין בה) היו אומרים: שלשה כלים (ותו לא) ניטלין בשבת (דהני תדירין בתשמיש): מקצוע של דבילה (איזמל שמחתכין בו דבלה; יעשהו במקצועות מתרגמינן: באיזמליהון [ישעיהו מד, ג]), וזוהמא ליסטון של קדרה (כף גדולה שמסלקין בו זוהמא של קדרה), וסכין קטנה שעל גבי

שלחן (שחותכין בו לחם ובשר ואוכלין); **התירו** (עוד [כלים] כשראו שחזרו להזהר קצת באיסור שבת), **וחזרו והתירו** (כשנזהרו יותר), **וחזרו והתירו** (ולקמיה מפרש מאי כולוהו הנך התירו), (עוד חזרו והתירו את הכל) **עד שאמרו: כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה.**

מאי 'התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו'?

אמר אביי: התירו (לטלטל) דבר שמלאכתו (שעיקר מלאכתו בחול) להיתר (לדבר המותר בשבת) לצורך גופו (אם הוצרך להשתמש בגוף הכלי, אבל לא משום שהוצרך למקומו), וחזרו והתירו דבר שמלאכתו להיתר (את אלו [דלעיל]) לצורך מקומו, וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו (והוצרך לו בשבת לגופו למלאכת היתר) - אין, לצורך מקומו - לא; ועדיין, בידו אחת - אין, בשתי ידיו - לא; עד שאמרו: כל הכלים (הללו שאמרנו, חוץ מן המסר הגדול, דלא שרי לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו) ניטלין בשבת, ואפילו בשתי ידים. (ואביי דמתרץ הכי - הדר ביה לגבי רבה, דאמר לעיל: 'קורנס של נפחים שנינו', דדבר שמלאכתו לאיסור - שרי לצורך גופו).

אמר ליה רבא: מכדי 'התירו' קתני (לצורך התירו בפעם ראשונה), מה לי לצורך גופו מה לי לצורך מקומו (תרווייהו צורך ניהו)? אלא אמר רבא: התירו דבר שמלאכתו להיתר, בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו; וחזרו והתירו מחמה לצל (שאינו צריך לו עכשיו לא לגופו ולא למקומו, אלא חס עליו שמא יתבקע בחמה); וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, ולצורך מקומו - אין, מחמה לצל - לא; ועדיין, באדם אחד - אין, בשני בני אדם - לא, עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת אפילו בשני בני אדם (היינו עוד היתר אחרינא: כל הכלים אפילו גדולים). (ומיהו, לכדאוקימנא של היתר אפילו מחמה לצל, ושל איסור - לצורך גופו או מקומו). איתיביה אביי: 'מדוכה, אם יש בה שום - מטלטלין אותה, ואם לאו - אין מטלטלין אותה' (בשלמא לדידי אין מטלטלין אותה דלצורך מקומה קאמר, אלא לדידך אמאי)?

הכא במאי עסקינן? - מחמה לצל.

איתיביה: 'ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו'! הכא נמי, מחמה לצל.

אמר רבי חנינא: בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו (דלעיל: 'בראשונה היו אומרים שלשה כלים' ותו לא - משום דהוו מזלזלים בשבתות), דכתיב [נחמיה יג, טו] **בימים ההמה ראיתי ביהודה דרכים גתות בשבת ומביאים הערימות [ומביאים הערמות ועמסים על החמרים ואף יין ענבים ותאנים וכל משא ומביאים ירושלם ביום השבת ואעיד ביום מכרם ציד].**

אמר רבי אלעזר: 'קנין' ו'מקלות', 'גלוסטרא' ו'מדוכה' (משניות הן, כדמפרש ואזיל) - כולן קודם התרת כלים נשנו (מנין האחרון, שהותרו כולן לצורך גופן לאביי, ולרבא אף לצורך מקומו);

קנין - דתנן: 'לא סידור הקנין' (שהיו נותנין במערכת לחם הפנים בין חלה לחלה, להפרידן ליכנס הרוח ביניהן שלא יתעפשו) ולא נטילתן (מן המערכה ישנה) דוחה את השבת (אלא נכנס בערב שבת ונוטל הקנים, ולמחר מסלק המערכה הישנה ומסדר החדשה בלא קנים, ולמוצאי שבת נכנס ונותן הקנים ביניהן) - (- זו נשנית קודם היתר מנין הראשון, דהא מלאכתן להיתר, וקאסר להו לצורך גופן);

מקלות - דתנן [פסחים פ"ה מ"ט]: 'מקלות דקין חלקין היו שם' (בעזרה, בפסח שחל להיות ארבעה עשר בחול) ומניחו על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט; רבי אל [ני]עזר אומר: ארבעה עשר שחל להיות בשבת - מניח

(שבת קכד, א)

ידו על כתף חבירו, ויד חבירו על כתפו (דלא מטלטלי מקלות), ותולה ומפשיט.

גלוסטרא - דתנן [עירובין פ"י מ"י]: 'נגר שיש בראשו גלוסטרא' (שראשה עב וראוי לדוך בו שום, ונועלין בו דלת), רבי יהושע אומר: שומטה מן פתח זה ותולה בחבירו בשבת (ואף על גב דצריך לגופו, לתלותו בחברו ולנועלה בו - שומטו על ידי גרידה; אבל טלטול גמור לא, ואף על פי שמלאכתו להיתר לא שרי ליה לצורך גופן); רבי טרפון אומר: הרי הוא ככל הכלים ומיטלטל בחצר.

מדוכה - הא דאמרן (לעיל, אף על גב דשנייה רבא לעיל מחמה לצל ואביי שנייה לצורך מקומו - שינויי דחיקי ניהו, אלא קודם התרת כלים נשנו).

אמר רבה: ממאי? דילמא לעולם אימא לך - לאחר התרת כלים נשנו; קנים טעמא מאי (מסדרין אותם במערכה) - משום איעפוש (דלא סמכין אניסא); בהאי פורתא לא מיעפש (ומשום ההוא פורתא שהישנה מתעכבת בלא קנים מלילי שבת לשבת, והחדשה משבת למוצאי שבת - לא מיעפשי); מקלות - אפשר כרבי אלן עזר (מניח ידו על כתף חבירו); גלוסטרא - כדרכי ינאי, דאמר רבי ינאי: בחצר שאינה מעורבת עסקינן (שהרבה בתים פתוחים לה ולא עירבו: דכלים ששבתו בבתיים - אסור להוציאן לחצר, וששבתו בחצר - מותר לטלטלן בחצר, שהחצר כולו רשות לעצמו הוא, והבתים מיוחדים לכל איש ביתו): רבי יהושע סבר: תוך הפתח (שנטל הנגר משם) כלפנים דמי, וקמטלטל מנא דבתים בחצר (הלכך שומטה אין, דטלטול מן הצד היא, אבל טלטול גמור - לא). ורבי טרפון סבר: תוך הפתח כלחוץ דמי, ומנא דחצר בחצר קא מטלטל; מדוכה - רבי נחמיה היא (דאמר ובעירובין (לה,א): אפילו טלית ואפילו תרוד - אין ניטלין אלא לצורך תשמיש המיוחד).

משנה:

כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך;
רבי נחמיה אומר: אין ניטלין אלא לצורך.

גמרא:

מאי 'לצורך' (דשרי תנא קמא) מאי 'שלא לצורך'?
אמר רבה: 'לצורך' (היינו) דבר שמלאכתו להיתר (ומטלטלו) לצורך גופו; 'שלא לצורך' = דבר שמלאכתו להיתר (ומטלטלו שלא לצורך גופו, אבל) לצורך מקומו; ודבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו - אין, לצורך מקומו - לא; ואתא רבי נחמיה למימר: ואפילו דבר שמלאכתו להיתר, לצורך גופו - אין, לצורך מקומו - לא (לצורך גופו - הוא דאישתראי אם צריך לו למלאכת היתר, אבל שלא לצורך גופו, ואף על גב דצריך למקומו - לא; ורבה לטעמיה, דאמר לעיל (קכב,ב) גבי קורנס של נפחים נמי מותר לצורך גופו).

אמר ליה רבא: לצורך מקומו, 'שלא לצורך' קרית ליה?
אלא אמר רבא: 'לצורך' = דבר שמלאכתו להיתר, בין לצורך גופו בין לצורך מקומו; שלא לצורך = ואפילו מחמה לצל, ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו - אין, מחמה לצל - לא; ואתא רבי נחמיה למימר: ואפילו דבר שמלאכתו להיתר, לצורך גופו ולצורך מקומו - אין, מחמה לצל - לא. (ולרבא, דמוקי אליבא דרבי נחמיה דלצורך גופו ולצורך מקומו מותר - על כרחך האי 'לצורך גופו' = כגון שזה התשמיש מיוחד לו, דתניא לקמן בפרק 'חבית' (שבת קמא,א), 'רבי נחמיה אומר: אפילו תרוד ואפילו טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמישן'; וצורך מקומו נמי לרבא כצורך גופו ותשמישו דמי; ולרבה, צורך גופו - הוא דשרי רבי נחמיה, ודוקא לתשמיש המיוחד לו, ובין לרבה ובין לרבא דוקא דבר שמלאכתו להיתר, אבל דבר שמלאכתו לאיסור - אפילו לצורך גופו לא שרי רבי נחמיה, דהאי 'צורך גופו' לא תשמיש המיוחד לו הוא, דהא מיוחד למלאכת איסור).

יתבי רב ספרא ורב אחא בר הונא ורב הונא בר חנינא ויתבי וקאמרי: לרבה אליבא דרבי נחמיה (דאמר דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו לא), הני קערות (לאחר אכילה) היכי מטלטלינן (לסלקן מלפנינו)?
אמר להו רב ספרא: מידי דהוה אגרף של רעי.
אמר ליה אביי לרבה: למר, אליבא דרבי נחמיה, הני קערות היכי מטלטלינן להו?
אמר ליה: רב ספרא חברין תרגמה: מידי דהוה אגרף של רעי.
איתיביה אביי לרבא: 'מדוכה, אם יש בה שום - מטלטלין אותה, ואם לאו - אין מטלטלין אותה' (בשלמא לרבה - כגון דאין צריך לגופה [אלא למקומה], אלא לדידך אמאי)?

הכא במאי עסקינן - מחמה לצל.
איתיביה: 'ושוין שאם קיצב עליו כשר שאסור לטלטלו'!!
הכא נמי מחמה לצל. והא דתנן: 'אין סומכין את הקדירה בבקעת, וכן כדלת (אוקימנא במסכת ביצה: וכן הדלת אין סומכין בבקעת, וביום טוב קיימין)', והא בקעת דביום טוב - דבר שמלאכתו להיתר הוא (דלהסקה חזי וקיימא, וקאסר לטלטלה לצורך גופו למלאכה אחרת, וכל שכן לצורך מקומה), אלמא: דבר שמלאכתו להיתר, בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אסור!
(ומשני:) התם מאי טעמא? - כיון דבשבת דבר שמלאכתו לאיסור הוא, גזירה יום טוב אטו שבת (טעמא כיון דבשבת אסור - דהא בקעת בשבת מלאכתה לאיסור

היא, ביום טוב נמי אסור, גזירה יום טוב אטו שבת); וכי תימא 'שבת גופיה תישתרי, דהא דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו שרי' - הני מילי היכא דאיכא תורת כלי עליו [אבל] היכא דליכא תורת כלי עליו - לא.

ומי גזרינן? והתנן [ביצה פ"ה מ"א]: 'משילין פירות (השטוחים על הגג לייבשן, וראה גשמים ממשמשים ובאין) דרך ארוכה כיום טוב (משילן לארץ דרך ארובת הגג, דלא טריחא מילתא, דנופלין מאליהן אלמא דלא גזרינן), אבל לא בשבת'!! (ופרכינן): ומי לא גזרינן? והתנן [מגילה פ"א מ"ה]: 'אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש כלכד'!

אמר רב יוסף: לא קשיא: הא (דתנן אין בין) - רבי אליעזר, הא (דתנן 'משילין', דשרי טירחא ביום טוב משום איבוד ממון) - רבי יהושע (שהתיר להעלות בהמה בהערמה מן הבור), דתניא [תספתא ביצה פ"ג מ"ב [ליברמן]]: 'אותו ואת בנו שנפלו לבור, רבי אליעזר אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו, והשני עושה לו פרנסה במקומו כשביל שלא ימות; רבי יהושע אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את השני. רצה - זה שוחט, רצה - זה שוחט'. ממאי?: דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם - אלא דאפשר לפרנסה, אבל היכא דלא אפשר לפרנסה - לא; אי נמי: עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם - דאפשר בהערמה (דמיחזי כמאן דעביד לצורך יום טוב), אבל היכא דלא אפשר בהערמה ([כגו]) גבי משילין, דליכא הערמה לדמויי להתירא) - לא?

אלא אמר רב פפא: לא קשיא, הא - בית שמאי, הא (דמשילין) - בית הלל, דתנן [ביצה פ"א מ"ה]: 'בית שמאי אומרים:

(שבת קכד, ב)

אין מוציאין (הוצאה שלא לצורך) את הקטן ואת הלולב ואת ספר תורה לרשות הרבים (דלא אישתרי לכתחילה ביום טוב טפי מבשבת אלא אוכל נפש), ובית הלל מתידין'.

אימר דשמעת להו לבית שמאי הוצאה - טלטול מי שמעת להו (דמשוי יום טוב לשבת)?

וטלטול גופיה, לאו משום הוצאה היא (גירסת רש"י: טלטול לאו לצורך הוצאה: בתמיה, הלכך: אי מזלזלת בטלטול - מזלזלת בהוצאה)?

ואף רב סבר לה להא דרבא (דאמר: צורך מקומו כצורך גופו), דאמר רב: 'מר (פוש"י [מעדר]) שלא יגנב (דומיא דמחמה לצל) - זהו טלטול שלא לצורך, ואסור (בדבר שמלאכתו לאיסור)'; טעמא - שלא יגנב, אבל לצורך גופו ולצורך מקומו - מותר.

איני! והא רב כהנא איקלע לבי רב, ואמר: 'אייתו ליה שותא לכהנא ליתבי עליה', (למה לי לפרושי בהדיא דליתבי עלה) לאו למימרא דדבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו - אין, לצורך מקומו - לא (למימרא דהאי דשרי לטלטולי - משום דצורך גופו הוא)?

הכי אמר להו: שקולו שותא מקמי כהנא (דניתוב על מקומה קאמר, וצורך מקומה הוא דהוה); ואי בעית אימא: התם מחמה לצל הוה (במקום הרע לה היתה, ואי לא דפריש בהדיא ליתבי עלה - מאן דחזי סבר דמחמה לצל שרי, ולמקומה לא היה צריך, דלימא שישב במקומה).

רב מרי בר רחל הוה ליה ההיא בי סדיותא (כרים של לבד, שקורין פילטר"א) בשמשא (בחמה); אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: מהו לטלטולינהו? אמר ליה: שרי (רבא לטעמיה, דאמר: דבר שמלאכתו להיתר - אף מחמה לצל מותר).

אית לי אחרינא (איני צריך לגופו)? חזו לאורחין.

אית לי נמי לאורחים?

אמר ליה: גלית אדעתך דְּכַרְכָּה סבירא לך (דאמר מחמה לצל אסור); לכולי עלמא - שרי, לדידך - אסיר.

(והלכה כרבא, דאמר דבר שמלאכתו להיתר שרי לגמרי, ודבר שמלאכתו לאיסור - לצורך גופו ומקומו מותר, מחמה לצל ושלא יגנב - אסור.)

אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי אמר רב: מכבדות (אי שקוב"א

[מברשות קטנות], שמכבדים בהן את השולחן) של מילתא (בגדים לכבד שולחן [מפות לשולחן],

שמלאכתו להיתר) - מותר לטלטלן בשבת, אבל של תמרה (כעין שלנו, לכבד את הבית)

- לא (דאסור משום אשווי גומות, דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות); רבי אלעזר אומר: אף של תמרה; במאי עסקינן? אילימא לצורך גופו (למלאכת היתר) ולצורך מקומו - בהא לימא רב של תמרה לא? והא רב כרבא סבירא ליה! אלא מחמה לצל? בהא לימא רבי אלעזר אף של תמרה (דבר שמלאכתו לאיסור, ליכא מאן דשרי מחמה לצל)? לעולם מחמה לצל, אימא: 'וכן אמר רבי אלעזר (של מילתא מותר, של תמרה אסור מחמה לצל):'.

משנה:

כל הכלים הניטלין בשבת - שבריהן ניטלין עמהן, ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה (שום מלאכה, ואפילו אינה מעין הראשונה): שברי עריבה - לכסות בהן את פי החבית, שברי זכוכית - לכסות בהן את פי הפך. רבי יהודה אומר: בלבד שיהו עושין מעין מלאכתן: שברי עריבה - לצוק לתוכן מקפה (עבה, דומיא דעיסה מעורבת במים), ושל זכוכית - לצוק לתוכן שמן.

גמרא:

אמר רב יהודה אמר שמואל: מחלוקת - שנשברו מערב שבת, דמר סבר: מעין מלאכתן - אין, מעין מלאכה אחרת - לא' ומר סבר: אפילו מעין מלאכה אחרת, אבל נשברו בשבת - דברי הכל מותרין: הואיל ומוכנין על גבי אביהן (כשקדש היום) - מותר.

מותיב רב זוטראי: 'מסיקין בכלים' (ביום טוב, שהרי ראוי לטלטל, ויטלטל ויתנם לתוך האור) ואין מסיקין בשברי כלים (דהו להו מוקצין, ולא חזו לטלטול); דנשברו אימת? אילימא דנשברו מערב יום טוב - עצים בעלמא נינהו (דהא מאתמול להסקה קיימי)! אלא, לאו ביום טוב, וקתני 'מסיקין בכלים ואין מסיקים בשברי כלים' (ולא אמרינן מוכנין היו אגב אביהן, אלא אמרינן: נולד נינהו, ואסירי)?!

אלא, אי איתמר - הכי איתמר: אמר רב יהודה אמר שמואל: מחלוקת שנשברו בשבת, דמר סבר: מוכן הוא (כיון דראוי לשום מלאכה), ומר סבר: נולד הוא (דמאתמול לאו להאי מלאכה הוה קאי, הלכך: מעין מלאכתו בעינן); אבל מערב שבת - דברי הכל מותרין, הואיל והוכנו למלאכה מבעוד יום.

תני חדא: 'מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים', ותניא אידך: 'כשם שמסיקין בכלים כך מסיקין בשברי כלים', ותניא אידך: 'אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים'?! הא ('מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים') - רבי יהודה (דאית ליה מוקצה ונולד, כלים - לאו מוקצה נינהו, שברים - נולד נינהו), הא (דתני מסיקין בשניהם) - רבי שמעון (דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד), הא (דתניא אף בכלים אין מסיקין) - רבי נחמיה (דאמר: אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו, והאי - לאו מיוחד הוא לו: דלאו להסקה קאי).

אמר רב נחמן: הני ליבני דאישתיו מבינינא (שהשלים בניינו וניתותר, ומהשתא לא קיימי לבנין אלא לישוב עליהם, ותורת כלי עליהם) - שרי לטטולינהו, דחזו למיזגא עלייהו; שרגינהו (אי סדרן זו על זו) - ודאי אקצינהו (לצורך בנין אחר).

אמר רב נחמן אמר שמואל: חרס קטנה - מותר לטלטל בחצר (דשכיחי בה כלים, שהחרס הזה ראוי להם לכיטוי, ותורת כלי עליו), אבל בכרמלית - לא (אפילו בתוך ארבע אמות, דלא שכיחי ביה מאני, ולא חזי לכיטוי).

ורב נחמן דידיה אמר: אפילו בכרמלית (הואיל ולא רשות הרבים הוא, שכיחי דאזלי ויתבי התם, וחזי לכסות בו רוק), אבל ברשות הרבים - לא.

ורבא אמר: אפילו ברשות הרבים (כיון דבחצר כלי הוא - בעלמא נמי לא פקע שם כלי מיניה).

ואזדא רבא לטעמיה: דרבא הוה קאזיל בריתקא (שם רשות הרבים) דמחוזא; אתווסאי מסאניה טינא (נתלכלך מנעלו בטיט); אתא שמעיה, שקל חספא וקא מכפר (מקנחו) ליה; רמו ביה רבנן קלא!

אמר: לא מיסתייא דלא גמירי (מה אסור מה מותר), מיגמר נמי מגמרי (מלמדין שיבוש שבידם לאחרים)? : אילו בחצר הואי - מי לא הוה חזיא לכסויי ביה מנא? הכא נמי - חזיא לדידי (לקינוח, ואף על גב דלא שכיח - הרי שם כלי עליו בחצר).

אמר רב יהודה אמר שמואל: מגופת חבית שנכתתה (החבית) - מותר לטלטל בשבת.
תניא נמי הכי: 'מגופה (של חבית) שנכתתה (החבית) - היא (המגופה) ושכריה (של חבית) מותר לטלטלה בשבת (דחזו לכיסוי מנא); ולא יספות ממנה שבר (לא יתקן להתיר בליטותיו ועוקציו בשבת, דעביד כלי והוי מכה בפטיש) לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה, ואם זרקה (מגופה זו) באשפה - (בטלה מתורת כלי) אסור.'
מתקיף לה רב פפא: אלא מעתה, זריק ליה לגלימיה (בשבת לאשפה) - הכי נמי דאסור (לטלטולי)?
אלא אמר רב פפא:

(שבת קכה, א)

אם זרקה מבעוד יום לאשפה (גלי דעתיה מאתמול דלאו מנא הוא) - אסורה.

אמר בר המדורי אמר שמואל: קרומיות של מחצלת (שנפרדו מן מחצלת ישנה) מותר לטלטלם בשבת.

מאי טעמא?

אמר רבא, בר המדורי אסברא לי (פירש לי טעמו של דבר): מחצלת גופא למאי חזיא - לכסויי ביה עפרא (עומד לכסות בו צואה, אי נמי: שלא יעלה האבק); הני נמי חזיין לכסויי בהו טינופת.

אמר רבי זירא אמר רב: שירי פרוזמיות (טליתות, כדאמר בסוכה (יא,א)): רמא תכילתא בפירומא דאנישי ביתיה) - אסור לטלטלן בשבת.
אמר אביי: במטלניות שאין בהן שלש על שלש, דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים.

תנו רבנן: 'שכרי תנור ישן' (שכבר הוסק, וחרסיו קשים וחזו למלאכה) - הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר, דברי רבי מאיר.
רבי יהודה אומר: אין ניטלין.
העיד רבי יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב על שכרי תנור ישן שניטלין בשבת, ועל כיסוי (של תנור) שאינו צריך בית יד (דבלאו בית אחיה מטלטלין ליה, ופלוגתא היא במתניתין: דאיכא למאן דאמר בעינן בית אחיה).
(לקמיה מפרש פלוגתייהו וטעמייהו):

במאי קמיפלגי?

אמר אביי: בעושינ מעין מלאכה (כגון לכסות בהן פי חבית), ואין עושינ מעין מלאכתן (לאפות) קמיפלגי, ואזדא רבי יהודה לטעמיה, ורבי מאיר לטעמיה (דאמר במתניתין לא בעינן מעין מלאכתן).
מתקיף לה רבא: אי הכי, אדמיפלגי בשכרי תנור - ליפלגו בשכרי כלים בעלמא!

אלא אמר רבא: בשכרי דהאי תנור (העשוי כעין זה ששנוי במשנה זו שאני מביא לך, שלא נתקן כל צרכו מתחילתו ונשבר) קמיפלגי, דתנן [כלים פ"ה מ"ו]: 'נתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם אבן' (תנורים שלהם עשוין כקדירות גדולות ואין להם שוליים, ומושיבו לארץ ומדביק טיט סביבותיו לעשותו עב, שיחזיק חומו, והיא קרויה 'טפילה', והיא מגעת לארץ - ומתוך כך הבל שלו קיים; ואם נתנו על פי הבור או על פי הדות, שהיא כעין בור אלא שהבור בחפירה והדות בבנין, ונתן שם אבן בינו לבין דופן הבור לדוחקו שלא יפול, ויהא עומד באויר), רבי יהודה אומר: אם מסיק מלמטה והוא נסוק מלמעלה (אם דופנותיו למעלה קרובים לדופני הבור שלא הוצרך לתת בינתים אלא אבן דקה, ואין אויר ניכר בין דופני התנור לדופני הבור שיעכב את היסק התנור, אלא יועילו לו דופני הבור להחזיק את חומו, ושוליו קרובים לשולי הבור: שאם מסיקין אותו מלמטה: שעושינ האור בבור, והתנור ניסוק מלמעלה בתוכו מאור דרך שוליו, או שהתנור בתוך חלל הבור באויר, וההיסק עולה סביב דופנותיו וניסוק, כגון שקצר מלמטה ורחב מלמעלה, או הבור רחב מלמטה ופיו קצר) - טמא, ואם לאו (אלא נסוק כשאר תנורים מתוכן) - טהור (כדמפרש טעמא: דבעינן מחסור נתיצה = שיהא קרוב להיות מחובר, וכי אינו קרוב לארץ - אין לך תנור נתון מזה, ואין לך לקיים בו 'תנור וכירים יותץ' - דנתיצה לא שייכא אלא בבנין מחובר, וכשאין מחובר - 'שבירה' שייכא ביה); וחכמים אומרים: הואיל והוסק מכל מקום טמא; ובמאי קמיפלגי? - בהאי

קרא : [ויקרא יא, לה] [וכל אשר יפל מנבלתם עליו יטמא] תנור וכירים יתץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם (דכפל ביה קרא - רבויא הוא, שאף על פי שאינו מתוקן כל צרכו); רבי יהודה סבר: מחוסר נתיצה - טמא, שאין מחוסר נתיצה - טהור. ורבנן סברי: טמאים יהיו לכם - מכל מקום.

ורבנן נמי, הכתיב 'יתץ'!
ההוא (האי 'יתץ') לאידך גיסא: דסלקא דעתך אמינא 'כיון דחבריה בארעא - כגופא דארעא דמי' (לאו לאגמורי קולא אתא, ולמימר דאי ליכא לקיומי ביה נתיצה, כגון זה שאינו בנוי ומחובר וממילא הוא 'נתוץ', דליהוי טהור, דהדר תנא ביה קרא וטמאים יהיו לכם - לרבויי; אלא לאגמורי חומרא אתא: דלא תימא כל התנורים העשויים כהלכתן ומחוברים לארץ הרי הן כשאר בתים, וכקרקע דמי, הואיל וחברן, ולא לקבל טומאה) קא משמע לן (קא משמע לן 'יתץ' דאף על גב דשייכא ביה לשון נתיצה, כלומר דמחובר הוא - טמא, וכל שכן דמחוסר נתיצה).
ואידך נמי, הכתיב 'טמאים יהיו לכם'!!

ההיא - כדרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל:
מחלוקת בהיסק ראשון ([בתנור]) שלא הוסק מעולם, והיסק ראשון שנחלקו בו - דההוא משוי ליה כלי, כדתנן במסכת כלים (פ"ה מ"א): 'איזהו גמר מלאכתו - משיטיקנו לאפות בו סופגני'; בההיא פליג רבי יהודה, ואמר דאינו ראוי ליעשות כלי, אבל בהיסק שני (שמתחלה נעשה כשאר תנורים מחובר לארץ או לאבן עב, והוסק שם ונעשה כלי, וסוף נטלו משם ונתנו על פי הבור וכאן נטמא - מודה רבי יהודה דאיתרבאי מ'טמאים יהיו לכם') - אפילו תלוי בצואר גמל (אלא אם כן חלקו, כדין טהרת תנור שצריך לשבור אף את חרטו, ואינו נטהר בנטילתו שלם ממקומו).
אמר עולא: והיסק ראשון לרבנן (דאמרי מריבוי דקרא, ואף על גב דאין הבל שלו מתקיים יפה - מקבל טומאה, לא תימא 'נתנו על פי הבור' דוקא, אלא) - אפילו תלוי בצואר גמל (והוסק שם היסק ראשון - טמא).

מתקין לה רב אשי: אי הכי (אדרבא, דאוקי פלוגתא דטלטול שברי תנור ישן, דלעיל בשבירים), אדמיפלגי בשברי תנור - ליפלגו בתנור גופה; השתא תנור גופה לרבי יהודה לא הוי מנא, שבירי מיבעיא?
אלא אמר רב אשי: לעולם כדאמרן מעיקרא (בעושיין מעין מלאכה ולא מעין מלאכתן, ושברי תנור מעליא קאמר, ודקשיא לך: אמאי נקט תנור, - ליפלוג בשברי כלי? - בהאי איצטריכא ליה: ובעושיין קצת מעין מלאכת אפייה), ו(כגון) בעושה מעשה טפא (רעפים שקורין טובל"ש, שמסיקין אותם ואופין בהן, כך שבירים אלו רחבים; ומיהו אין להן תוך להסיקם מבפנים, אלא מבחוץ, כרעפים, ולאו משום דבעי רבי מאיר מעין מלאכתן, אלא משום דרבי יהודה נקט לה); ורבי מאיר לדבריו דרבי יהודה קאמר (נקט תנור, וקאמר): לדידי - אפילו בעושיין מעין מלאכה (כדאמר במתניתין), אלא לדידך - אודי לי מיהא דכהאי גוונא מלאכתו הוא.

ורבי יהודה?
לא דמי: התם - הסקו מבפנים, הכא - הסקו מבחוץ, התם (בתנור) - (אופין) מעומד (שהפך דבוקה בדופני התנור ועומדת ואינה מוטלת בשכיבה על גבי שוליו, כרעפים שהן שוכבות על רחבן), הכא - לאו מעומד.

העיד רבי יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב על שבירי תנור ישן שניטלין בשבת ועל כיסוייו שאינו צריך בית יד:
אמר רבינא: כמאן מטלטלינן האידנא כיסוי דתנורי דמתא מחסיא דאין להם בית אחיזה (כיסוי תנור של אותו מקום לא היה להן בית אחיזה; [בניגוד ל] תנור [רגיל] - מפני שפיו למעלה יש לו כסוי, שלא יצא הבל שלו, לאחר שהדביק בו הפת מכסהו)?
כמאן?
כרבי אליעזר בן יעקב.

משנה :
האבן שבקירויה (דלעת יבישה חלולה, וממלאין בה מים, ומתוך שהיא קלה - אינה שואבת, אלא צפה, ונותנין בה אבן להכבדה), אם ממלאין בה ואינה נופלת (שקשורה יפה לפי הקירוריה) - (שויא [לאבן] כלי, [ולכן]) ממלאין בה, ואם לאו (הרי היא כשאר אבנים) - אין ממלאין בה (ואין מטלטל את הקירוריה, דשויא בסיס לאבן שנושאתה);

(שבת קכה, ב)
זמורה (של גפר) שהיא קשורה בטפיה (פך ששואבין בו מן הבור או מן המעין) - ממלאין בה בשבת (דשויא כלי להך זמורה).
פקק החלון, רבי אליעזר אומר: בזמן שהוא קשור ותלוי (שאינו נגרר בארץ: שהחבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ) - פוקקין בו, ואם לאו - אין פוקקין בו (דמיחזי כמוסיף על הבנין);

וחכמים אומרים: בין כך ובין כך פוקקין בו (בגמרא מפרש לה).

גמרא:

תנן התם (לקמן בהאי מסכתא נשבת פ"כא מ"ב): 'אכן שעל פי החכית (והוצרך לטול מן היין שבתוכה) - מטה (החבית) על צידה, והיא [האבן] נופלת'; אמר רבה אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: לא שנו (דמותר לטלטל החבית והאבן עליה, דקתני: 'זאם היתה בין חביות', שירא להטותה שם שלא תפול האבן על החבית שבצדה - 'מגביה ומטה על צדה והיא נופלת') אלא בשוכח (האבן עליה שלא במתכוין), אבל במניח - נעשה בסיס לדבר האסור (נעשית החבית בסיס לאבן, שהיא דבר האיסור, ואין מטלטל את החבית); ורב יוסף אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן (לקולא): לא שנו (דהוצרך להטות את החבית ולא ניתן לטלטל האבן להדיא) אלא בשוכח (דלא נתכוין לעשותה כלי), אבל במניח - נעשה (האבן) כיסוי להחבית (ומגלה אותה כדרכה). אמר רבה: מותבינן אשמעתין (על שמועה שלי שאמרת: במניח - אין האבן נעשה כלי): 'האבן שבקירוייה, אם ממלאין בה ואינה נופלת - ממלאין בה' (אלמא אבן נעשה כלי)? - ולא היא (לא קשיא לי): התם, כיון דהדקה (שקשרה יפה) - שויה דופן.

אמר רב יוסף: ומותבינן אשמעתין 'אם לאו אין ממלאין בה' (ולא אמרינן נעשה כלי בהנחה בעלמא, וקשיא לדידי, דאמרי לעיל במניח - נעשה כיסוי לחבית)? - ולא היא: התם, כיון דלא הדקה - בטולי בטלה (דהתם הואיל ובלא קשירה לא חזיא למלאות, דהא נפלה, והאי לאו הדקה - בטולי בטלה מתורת כלי, גלי דעתיה דלא חשיב ליה, אבל כיסוי חבית - הנחה משויא ליה כלי). במאי קמיפלגי?

מר סבר: בעינן מעשה, ומר סבר: לא בעינן מעשה. ואזדו (רבי אמי [שאת דבריו הביא רבה] ורבי אסי [שאת דבריו הביא רב יוסף]) לטעמייהו; דכי אתא רב דימי אמר רבי חנינא - ואמרי לה אמר רבי זירא אמר רבי חנינא: פעם אחת הלך רבי למקום אחד ומצא נדבך של אבנים (אבנים סדורות ומוקצות לבנין), ואמר לתלמידיו: "צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר", ולא הצריכן רבי למעשה; ורבי יוחנן אמר: הצריכן רבי למעשה; מאי אמר להו (מאי מעשה הצריכן לרבי יוחנן)? רבי אמי אמר: "צאו ולמדום (סדרו אותם והשיבום, כדי שלא נצטרך ליגע בהם למחר)" אמר להו (לפי שאין הזמנה במעשה [כל דהו] מועלת לאבן לעשותה כלי, ורבי אמי לטעמיה, דאמר לעיל: אין אבן נעשית כלי בהנחה) 'למדום' - כדאמרינן במועד קטן (י"א): עושה להם למודים = לסדר נסרים על פי הבור; רבי אסי אמר: "צאו ושפשומו (מן הטיט, שיהיו נאות לישב, ולמחר תלמדום)" אמר להו (דבמעשה כל דהו נעשה כלי).

איתמר: רבי יוסי בן שאול אמר: סואר של קורות הוה (ולא אבנים; סואר - סדר של קורות חדשות שמסדרין אותן לבנין כדי שלא יתעקמו), ורבי יוחנן בן שאול אמר: גשוש של ספינה הוה (עץ ארוך שמגששים בו המים לפני הספינה, לידע שהוא בעומקו שתוכל ספינה להלך בהו). מאן דאמר גשוש - כל שכן סואר, ומאן דאמר סואר, אבל גשוש - קפיד עליה (שלא יתעקם, ומייחד ליה מקום ומקצה ליה בידים ואפילו לרבי שמעון אסור לטלטלו, דמוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה).

זמורה שהיא קשורה [קשורה בטפיה - ממלאין בה בשבת]. קשורה - אין, לא קשורה (ואפילו יש עקמומית בראשה כעין מזלג, שראוי לתלות בה טפיה ולמלאות וחישב עליה) - לא; לימא מתניתין דלא כרבן שמעון בן גמליאל, דתניא: 'חריות של דקל שגדרן לעצים (שחתכן להיסק) ונמלך עליהן לשיבה - צריך לקשור (מערב שבת); רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין צריך לקשור'.

אמר רב ששת: אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל; הכא במאי עסקינן - במחוברת באביה (בגמרא).

אי הכי קא משתמש במחובר לקרקע (ואפילו קשורה מבעוד יום ליתסר)! למטה משלשה (סמוך לקרקע, וכגון לשאוב מן המעין שאינו עמוק, ומותר להשתמש באילן למטה משלשה, כדאמרינן בפרק בתרא דעירובין (פ"ח מ"ח, צ"ב): 'זיו שרשיו גבוהין מן הארץ שלשה - לא ישב עליהם').

רב אשי אמר: אפילו תימא בתלושה, גזירה שמא יקטום (שמא למחר תהיה לו ארוכה ויקטמנה מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום, ונמצא עושה כלי, וחייב משום מכה בפטיש; אבל בחריות לשיבה - ליכא למיגזר הכי, הלכך במחשבה סגי).

פקק החלון [רבי אליעזר אומר: בזמן שהוא קשור ותלוי - פוקקין בו, ואם לאו - אין פוקקין בו; וחכמים אומרים: בין כך ובין כך פוקקין בו]:
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת (לפרוס מחצלת על ארבע מחיצות או על ארבע קונדסים להיות צל לאהל מן החמה; ודוקא גג, אבל מחיצה - לאו אהל הוא, ושני לפרוסה לצניעות, כדאמרינן עירובין (צד.) בעובדא דשמואל; ופקק החלון דמתניתין - משום דבנין קבוע הוא, ומיחזי כמוסיף על הבנין); לא נחלקו אלא להוסיף (כגון שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשארה בה איד, ולמחר פושטה, דומיא דפקק, דמוסיף בעלמא הוא), שרבי אליעזר אומר: אין מוסיפין ביום טוב - ואין צריך לומר בשבת, וחכמים אומרים: מוסיפין בשבת - ואין צריך לומר ביום טוב.

וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו:
מאי 'בין כך ובין כך'?
אמר רבי אבא אמר רב כהנא:

(שבת קכו, א)
בין קשור בין שאינו קשור (כלומר: אפילו קשירה לא צריך), והוא שמתוקן (מוכן מאתמול לכך).
אמר ליה רבי ירמיה: (אמאי פשיט ליה מר לקולא?) ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי, והוא שקשור (לימא מר דלא פליגי רבנן אלא אתלויה, דרבי אליעזר בעי קשור ותלוי; ואפילו קשור, אם ראשו נגרר לארץ - חשיב ליה רבי אליעזר כשומטו מן הקרקע ובונה בו לכתחלה, ורבנן אמרי ליה: בין תלוי בין נגרר פוקקין בו, ובלבד שיהא קשור) - דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כמחלוקת כאן - כך מחלוקת בנגר הנגרר (בתלייה הוא דפליגי, ולא בקשירה, דמדמי לה לפלוגתא דנגר הנגרר, והתם - לדברי הכל קשור בעינן), דתנן [עירובין פ"י מ"א]: 'נגר' (יתד שתוקעין בחור שבמפתן ונועלין בו את הדלת) הנגרר (כדמפרש: שקשור בדלת, אלא שראשו נגרר לארץ) - נועלין בו במקדש (דכיון דקשור בו - מיוחד ועומד לכך, וכבר נבנה בנין זה מבעוד יום, ואין בו אלא גזירת שבות מדבריהם - ואין שבות במקדש) אבל לא במדינה, והמונח (שאינו קשור כלל, אלא כשהוא שומטו מן החור - מניחו על גבי קרקע; הלכך, כשתוקעו בשבת - בונה הוא, ואיסורא דאורייתא הוא אף במקדש) - כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר: המונח (מותר) במקדש (דכיון דמתוקן מאתמול, להכי לאו בונה הוא), והנגרר - במדינה', ותניא [תוספתא עירובין פ"ח מ"טו [ליברמן]]: 'איזהו נגר הנגרר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה? - כל שקשור ותלוי (ראשו העליון) וראשו (התחתון) מגיע לארץ; רבי יהודה אומר: זה - אף במדינה מותר, אלא איזהו שבמדינה אסור - כל שאינו לא קשור ולא תלוי, ושומטו ומניחו בקרן זוית', ואמר רבי יהושע בר אבא משמיה דעולא: מאן תנא 'נגר הנגרר' (אסור, דבעי תרתי)? - רבי אליעזר היא (דאמר גבי פקק החלון: תרתי בעינן; מכלל דרבי יהודה כרבנן, אלמא רבנן קשירה בעו)!
אמר ליה: אנא דאמרי כי האי תנא (דאפילו קשירה לא בעי, כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר מתוקן בהזמנה בעלמא - ואף על פי שאינו קשור), דתניא: 'קנה שהתקינו (שהזמינו) בעל הבית להיות פותח ונועל בו, בזמן שקשור ותלוי בפתח - פותח ונועל בו, אין קשור ותלוי - אין פותח ונועל בו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מתוקן, אף על פי שאינו קשור'.
אמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.
ומי אמר רבי יוחנן הכי? והתנן [כלים פ"ח מ"ח]: 'כל כסויי הכלים

(שבת קכו, ב)
שיש להם בית אחיזה (בית יד) - נישטלין בשבת', ואמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: והוא שיש תורת כלי עליהן (הכי גרסינן: ואמר רב יהודה והוא שיש תורת כלי עליהן - שהכיסוי ראוי לתשמיש עצמו, הוא דניטלין בשבת, ואם אין תורת כלי עליו - לא אמרינן כיסוי כלי הוה כלי, ודלתות שידה תיבה ומגדל דתנא מתניתין 'נוטלין' - יש תורת כלי עליהן; דראויין לישב עליהן ולתת עליהן מזונות לקטן; ולקמן מפרש אמאי בעינן בית אחיזה, הואיל ותורת כלי עליהן, אלמא לרבי יוחנן מידי דליכא תורת כלי עליו - לא מטלטלין, והאי קנה - מאי תורת כלי עליו איכא? אי משום דפותח ונועל בו - אין זו תורת כלי עליו, אלא תורת בנין!)! - וכי תימא: 'הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו (שראוי להפך בו זיתים או לפצע בו אגוזים)' - ומי בעי רבן שמעון בן גמליאל תורת כלי עליו? והתניא: 'חריות של דקל שגדון לשם עצים ונמלך עליהן לישיבה - צריך לקשר; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין צריך לקשר'?

רבי יוחנן סבירא ליה כוותיה בחדא (דמתוקן, ואף על פי שאינו קשור), ופליג עליה בחדא (דבעי תורת כלי).

דרש רבי יצחק נפחא אפתחא דריש גלותא: הלכה כרבי אליעזר (דבעינן קשור ותלוי).

מתיב רב עמרם: 'ומדכריהם למדנו' (בפרק בתרא, בימי אביו של רבי צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפוח, וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח, והתם מפרש לה, וקתני: מדבריהם למדנו) שפוקקין (את המאור בדבר שאינו קשור ותלוי) ומוודין (מקוה ומטלניות) וקושרין (קשר שאינו של קיימא - לכתחלה) בשבת' ! ? אמר ליה [אביי]: מאי דעתין (דמותבת לרבי יצחק נפחא מהא) ? (- מצי לשנויי לך: הא מני - רבנן היא) משום דקתני סתמא (ואי משום דקתני לה סתמא מותבת ליה, דמדסתם לן כרבנן הלכתא כותייהו) ? נגר הנגרר נמי סתמא היא (נמי סתמא קתני לה, וסתם לן בהא כרבי אליעזר דאסור) ! ואפילו הכי - מעשה רב (למילף מיניה, דכיון דסמיך למיעבד עובדא לקולא - שמע מינה הלכתא היא).

משנה :

(כל) כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה - ניטלין בשבת.
אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים ? - בכיסוי קרקעות (כגון כיסוי בור ודוד, דהוי כבונה, אי לאו דמוכחא בית אחיזה דילה דלמשקיל ואהדורי עבד), אבל בכיסוי הכלים - בין כך ובין כך ניטלין בשבת.

גמרא :

אמר רב יהודה בר שילא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: והוא שיש תורת כלי עליהן (דכיוסין הללו חזו לתשמיש דעלמא, אבל כיסוי כלי - לא אמרינן כלי הוא), דכולי עלמא, כסוי קרקעות אם יש להן בית אחיזה - אין, אי לא - לא. כסוי הכלים - אף על גב דאין להם בית אחיזה; כי פליגי - בכלים דחברינהו בארעא: מר סבר גזרינן, ומר סבר לא גזרינן. לישנא אחרינא: כי פליגי - בכיסוי תנור, מר מדמי ליה לכיסוי קרקע, ומר מדמי ליה לכיסוי כלים. (משום דאוקמא רבי יוחנן בשיש תורת כלי עליהן - איצטריכא ליה למימר דכי פליגי רבנן - בכלים דחברינהו בארעא פליגי, דאילו כלים דעלמא - אף על גב דלית להו לכיוסיהן בית אחיזה - מיטלטלי: דכיון דבאיכא תורת כלי עליהן קיימי, מה לי איכא בית אחיזה מה לי ליכא בית אחיזה! אלא בכיסוי כלים המחברים לקרקע, כגון תנור וכירים - הוא דפליגי, משום דדמו במקצת לכיסוי בור ודוד, וגזרינן הני אטו הני.)

הדרן עלך כל הכלים.